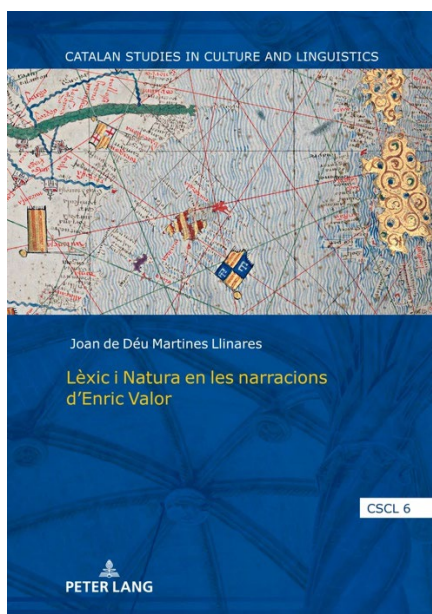

Joan de Déu Martines Llinares, *Lèxic i Natura en les narracions d'Enric Valor*. Peter Lang, 2024, 164 pp. Sèrie Catalan Studies in Culture and Linguistics, vol. 6. ISBN: 9783631918739

Ressenyat per: Maria Lluïsa Gea Valor (Universitat de València)

No són moltes les ocasions en què arriba a les nostres mans una vertadera joia de recerca lexicogràfica com és el llibre que ha publicat enguany el professor de la Universitat d'Alacant Joan de Déu Martines Llinares a l'editorial Peter Lang, dins la sèrie Catalan Studies in Culture and Linguistics, a càrrec d'Antonio Cortijo Ocaña, catedràtic de filologia espanyola a la Universitat de Califòrnia, Santa Bàrbara. Tal com promet en el resum inicial, el llibre exposa “novetats lèxiques, semàntiques i fraseològiques” trobades al DOLEV-Natura (Diccionari de l'Obra Literària d'Enric Valor) així com “diversos tresors amagats” en la narrativa de l'autor castellut. Aquesta declaració d'intencions és tot un incentiu per endinsar-nos en el llibre i delectar-nos en el que hi trobarem.

Ja fa temps que tothom dins l'àmbit de la filologia catalana (i també de l'anglesa, com és el meu cas) coneixem la tasca ingent i magnífica que ha desenvolupat els darrers anys el doctor Martines Llinares sobre el lèxic d'Enric Valor, especialment els quatre volums de l'abans esmentat DOLEV-Natura: les manifestacions de la natura (volum I), els vegetals (volum II), els animals (volum III) i el treball al camp (volum IV). Des d'un punt de vista personal i pràctic, puc afirmar que aquests volums han esdevingut materials imprescindibles en la traducció a l'anglès que el professor Paul Scott Derrick i jo mateixa hem fet de les Rondalles Valencianes, farcides de mots, locucions i frases fetes tan genuïns i autèntics que un bon grapat no apareixen als diccionaris. Aquí rau precisament la necessitat d'un treball lexicogràfic exhaustiu, precís i rigorós com el dut a terme per l'investigador alacantí.

Pel que fa a l'estructura del llibre, aquest segueix l'organització tradicional, clàssica, de treballs de recerca dins l'àmbit de la lingüística aplicada. Així doncs, el capítol 1 està dedicat a la introducció, on es contextualitza l'estudi tot posant l'èmfasi en la reivindicació del lèxic rural valencià que, en un context social de canvi constant especialment des dels anys cinquanta del segle passat (la transició d'una societat rural,

agrària, a una d'industrialitzada), ha sofert un gran oblit per part d'un ampli sector dels valencianoparlants; i també l'esforç titànic fet per Enric Valor per a salvar aquest patrimoni i crear un model lingüístic de referència en la seua obra literària, la qual suposa una aportació inestimable a la llengua catalana des de la nostra varietat dialectal que, segons Valor, era la més propera als clàssics. Una particularitat innovadora és que el capítol introductor també està en versió anglesa, cosa que inicialment desconcerta una mica al lector, però supose que és condició o pràctica habitual de l'editorial, que, al cap i a la fi, té projecció internacional. Dins la introducció trobem un subapartat dedicat a la metodologia, que jo personalment hauria posat en un capítol a banda donada la seua importància en els estudis lexicogràfics. Aquí, per una banda, s'especifica les obres de Valor seleccionades per al seu estudi (que inclouen les 36 rondalles, narracions breus, novel·les curtes i les grans novel·les de la Trilogia de Cassana) i, per altra banda, s'explica amb detall les eines informàtiques emprades (com el *Metaconcor*), les col·leccions digitalitzades de textos o corpus (com el *CIMTAC*, *Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis*, desenvolupat al si d'*IVITRA*, Institut Superior d'Investigació Cooperativa de la Universitat d'Alacant), i també les fases de l'anàlisi duta a terme: digitalització, lematització i etiquetatge. La feina de digitalitzar tota l'obra literària de Valor s'ha materialitzat en un recurs increïble que promet continuar donant molts fruits en el futur: em referisc al *COLEV* (*Corpus de l'Obra Literària d'Enric Valor*). Imaginem-nos que estem interessats a saber en quins textos, amb quina freqüència, en quins contextos o amb quines col·locacions empra Valor la paraula "albercoc" o la frase feta "això són altres calces"; doncs programes i assistents informàtics ens permeten analitzar els milers de paraules i pàgines que conformen el corpus valencià i dur a terme aquestes cerques d'una forma infinitament més ràpida i eficaç que el mètode tradicional manual. Ara bé, mentre que no hi ha dubte que la lingüística de corpus, amb les seues eines i bases de dades, facilita enormement la feina investigadora, s'ha de recordar que de cap manera es pot posar en pràctica amb èxit sense el factor humà i hores i hores de dedicació, com bé explica el mateix autor en diverses ocasions fent servir el terme "espigolar", és a dir, destriar, interpretar, decidir. Arribem ja a la part central del llibre, estructurada en quatre grans capítols que ofereixen els resultats i la discussió: rellevància del diccionari *DOLEV-Natura* (capítol 2); aportacions innovadores del *DOLEV-Natura* (capítol 3); joies lèxiques del *DOLEV-Natura* (capítol 4), i estratègies de creació lèxica en l'obra d'Enric Valor (capítol 5). El volum tanca amb unes breus però sucoses conclusions seguides de tres annexos: fauna i flora amb denominació científica, unitats fraseològiques del *DOLEV-Natura*, i abreviatures.

Aquesta estructura serveix dos propòsits principals entrelaçats: el primer és analitzar la construcció que fa Valor d'un model lingüístic "convergent" que enriqueix l'estàndard català comú amb formes vives i variants lèxiques valencianes amb les quals els parlants d'aquesta varietat senten una connexió emocional més potent; i el segon és explorar la variació diacrònica dels mots, variants, accepcions i frases fetes pertanyents a l'àmbit del món natural i rural en l'obra narrativa valoriana que no estan recollides als diccionaris normatius i de referència: *DIEC2* (versió revisada i actualitzada del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans), *DDL* (*Diccionari descriptiu de la llengua catalana*), *DNV* (*Diccionari normatiu valencià*) i *DCVB* (*Diccionari català-valencià-balear*). El doctor Martines Llinares ha identificat ni més ni menys que 50 mots, 72 accepcions i 79 unitats fraseològiques; les novetats semàntiques es classifiquen en les següents categories: 1. metàfores i metonímies (per exemple, "assafranat"); 2. derivació (per exemple, "nevarsejada"); 3. habilitació (per exemple, "cerval"); 4. variants formals (per exemple, "bajoquetar"); i 5. altres novetats (per exemple, "mocigaló"). Pel que fa a

les accepcions no registrades, se'ns assenyala que són majoritàriament resultat de processos metafòrics o metonímics com, per exemple, els noms dels núvols “cabiró” (núvol petit i compacte) i “peix” (núvol en forma de peix) basats en la seua similar morfològica. La darrera secció de novetats lexicogràfiques introduïdes per Valor al conjunt de la seua obra s'ocupa de la fraseologia, és a dir, locucions, refranys i frases fetes tan gracioses i autèntiques com “baldat com una tonyina”, “fet un margalló” o “tirar a gat”. El capítol 4, dedicat a les joies lèxiques, és també una delícia inventarial que inclou des de mots tan sonors com “brumerol”, “múrgula” o “papalbra” fins a unitats fraseològiques d'una gràcia incontestable com “gelat com un rave” o “ser més gos que un pont”. Les diverses estratègies de creació lèxica, finalment, són recollides al capítol 5: varietats geogràfiques o geosinònims emprats en un mateix fragment literari (per exemple, “rabosa-guineu” o “llaurador-pagès”, on el primer terme de cada doblet és el geosinònim valencià mentre que el segon s'empra més sovint al català general), mecanismes explicatius (per exemple, “duc: mussol gros”) i geosinonímia general (amb més doblats com, per exemple, “carrasca-alzina, “forment-blat” o “creïlla-patata”). Per a delit i sorpresa del lector, a més, aquestes seccions del treball estan adornades amb precioses imatges i dibuixos fets pel mateix autor o per l'Herbari Virtual de Banyeres de Mariola. Ho considere un gran encert.

En llegir el llibre, hom pot apreciar no només el profund coneixement de l'autor sobre l'obra literària valoriana sinó també la seua admiració i apreci cap a l'escriptor de Castalla, la seua tasca lexicogràfica i la seua aportació a la llengua catalana: així, trobem apel·latius com “prodigiós lexicògraf”, “homenot castellut” o “el mestre de la paraula” juntament amb valoracions de la seua tasca com “aportació inestimable” o “importància gegantina”.

En fi, el llibre del professor Martines Llinares és una vertadera delícia que sens dubte agradarà i serà de molta utilitat no només als estudiosos de la lexicografia catalana i de l'obra d'Enric Valor sinó a qualsevol persona interessada en la nostra llengua, preocupada per la supervivència de les paraules que van sentir als seus avis i àvies, però que malauradament estan desapareixent per la inexorable pressió dels mitjans de comunicació i les xarxes socials. Amb aquest llibre tenim l'oportunitat de retrobar-nos amb el nostre paisatge natural de flors, plantes i animalets, de muntanyes, rius i fenòmens meteorològics... i també amb un passat no tan llunyà on els homes i dones del medi rural vivien en harmonia amb la natura, treballant-la i respectant els seus cicles. Al remat, reconciliar-nos amb aquest llegat valuós ens ajudarà a reforçar la nostra identitat lingüística i cultural en un món cada vegada més homogeneïtzant i pobre de matisos. Com a neta de l'escriptor, a més, és un goig comprovar la tasca espectacular duta a terme per l'investigador alacantí; ara només cal que algú agafe la torxa i, com se suggereix al llibre, elabore un diccionari complet de l'obra literària valoriana.